

תפ"ח (באר שבע) 66104-11-20 - מדינת ישראל נ' ולדימיר ספיטלניקוב

תפ"ח (באר-שבע) 66104-11-20 - מדינת ישראל נ' ולדימיר ספיטלניקובמחוזי באר-שבע
תפ"ח (באר-שבע) 66104-11-20
מדינת ישראל

נ ג ד

ולדימיר ספיטלניקוב

ע"י ב"כ עו"ד אלכס גאוסקין

בית המשפט המחוזי בבאר-שבע

[28.11.2024]

בפני: כב' סגן הנשיא, השופט אריאל ואגו - אב"ד כב' השופט אלון אינפלד כב' השופט אריאל חזק
גזר דין

כב' השופט א' אינפלד:

המנוחה, בת זוגו של הנאשם, הייתה כבת 67, ביומה האחרון.
הנאשם, היה מוחלש פיזית ורגשית, נעלב מיחס בת זוגו אליו, והחליט לרוצחה. הנאשם נטל פטיש מרצפת המטבח,
והיכה אותה מכות רבות וקשות, בכל חלקי גופה ובעיקר בראשה. המנוחה ניסתה להגן על עצמה באמצעות זרועותיה,
אך מכות הנאשם, אשר שברו את עצמות ראשה של המנוחה, המשיכו והמשיכו עד שהמנוחה התמוטטה, מתבוססת
בדמה, והשיבה את נפשה לבורא.

טענת הנאשם - כי מצבו הרגשי הרעוע בעת המעשה הגיע לכלל מחלת נפש במובן המשפטי וכי לא היה אחראי
למעשיו - נדחתה בהכרעת דין מפורטת. נקבע כי, למרות שהנאשם היה במצוקה מסוימת באותה תקופה, מצבו
הנפשי היה רחוק מלהיות מחלת נפש במובן המשפטי, ואחריותו למעשיו מלאה וללא סייג בדיון.
עתה, נדרשים אנו לשרטט את מתחם העונש ההולם את מעשה הרצח הנתעב בנסיבותיו, ולמצוא בתוך מתחם זה את
העונש הראוי לרוצח שלפנינו.

הכרעת הדין:

1. בהכרעת הדין מיום 15.4.24 הורשע הנאשם במלוא העובדות שבכתב האישום, שייחסו לו עבירת רצח לפי סעיף
300(א) לחוק העונשין תשל"ז - 1977 (להלן: "חוק העונשין" או "החוק"), ולהלן תמציתו, כפי שאושרו בהכרעת
הדין.

2. המנוחה והנאשם, שהוא היום כבן 59, התגוררו יחד בדירה בבאר שבע. מספר חודשים עובר לרצח, עבר הנאשם
אירוע לבבי. מאז, התדרדר מצבו הבריאותי, ולמרות התרופות שנטל, הוא הפסיק לעבוד וירד במשקל. המצב
הפיזיולוגי התבטא גם במישור הרגשי. הנאשם היה ב"דיכאון תגובתי" ומערכת היחסים בין בני הזוג התדרדרה. למרות
שהשניים המשיכו לחיות יחד, הנאשם הרגיש כי המנוחה אינה תומכת בו במצוקתו במידה כפי שציפה, וחש פגוע.

3. בתאריך 18.10.20 בשעות היום, שהו השניים במטבח ביתם והחליפו דברים. בין השאר, אמרה המנוחה לנאשם כי אינה רוצה לראותו עוד, וכי הוא "מכוער".
- הנאשם, בעלבוננו, החליט להרוג את המנוחה. הנאשם הלך למרפסת השירות הצמודה, נטל פטיש שהיה על הרצפה, והחל להכות את המנוחה מכות רבות, בין היתר בראשה, בפלג גופה העליון, בידיה, בכתפיה, בגבה ובעורפה. במהלך המכות, המנוחה ניסתה להגן על עצמה, אך הנאשם המשיך כל העת להפליא בה מכותיו באמצעות הפטיש, עד שהמנוחה התמוטטה ונפלה ארצה.
4. בהמשך, הנאשם הביא כרית והניח בסמוך לראשה של המנוחה, וכיסה אותה בשמיכה. הנאשם נותר בדירה זמן מסוים, ולאחר מכן עלה לגג הבניין, ישב שם פרק זמן כלשהו, שבמהלכו נטל מספר כדורים מסוג "לוריבן" בכדי להירגע. לאחר זמן מה, ירד מהגג, חזר לדירה, יצא לקנות אוכל, חזר ופנה לישון.
5. למחרת בבוקר, עלה הנאשם שוב לגג ושהה שם זמן מסוים. בשעה 13:18, דווח למשטרת ישראל אודות חשש התאבדות, שכן יש אדם העומד על הגג. השוטרים שהגיעו למקום דיברו על לבו של הנאשם, הורידו אותו מהגג, ולאחר שיחה ארוכה העבירו אותו בהסכמה לבדיקה פסיכיאטרית. הנאשם הגיע לבית החולים ונבדק בשיחת אבחון משמעותית, בה סיפר באריכות כי אשתו מתעמרת בו, ובסופה הוחלט לאשפזו.
- הנאשם לא סיפר לאיש כי רצח את אשתו, לא לשוטרים שדברו על לבו, ולא לצוות הטיפול בבית החולים. אולם, בהמשך היום, לאחר שהמשטרה מצאה את גופת המנוחה המתבוססת בדמה הבינו השוטרים כי הנאשם רצח את בת זוגו. הנאשם נלקח מבית החולים, נעצר לצורכי חקירה, והינו עצור מאז.
6. על גופתה של המנוחה נמצאו סימני חבלה רבים, רבים מאוד, שלא יפורטו כאן. המוות נגרם כתוצאה משש מכות פטיש בראשה, לפחות. מכות, אשר היו בעוצמה מספקת לשבירת עצמות הגולגולת שלה, לגרום לנזק מוחי ולהביא למותה.
7. לעניין הנסיבות הפיזיות של מעשה הרצח עצמו, לא הייתה מחלוקת. לפיכך, העובדות נקבעו על פי כתב האישום, תוך התייחסות לפרטי פרטים כפי שעלו מהראיות, שרובן הוגשו בהסכמה.
- לפיכך, השאלה להכרעה צומצמה, ונסבה אך ורק סביב שאלת האחריות של הנאשם למעשים אלה, היינו מצבו הנפשי בעת ביצוע המעשים, אם הבין את משמעותם, את הפסול שבהם, ואם היה מסוגל להימנע מעשייתם.
- עמדת המאשימה, הסתמכה על חוות דעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי, אשר בעדותו ציין שיש להניח שהנאשם חש מצוקה בשל מצבו הרפואי והיה בדיכאון תגובתי. מצבו זה הביא לכך שראייתו הסובייקטיבית את מצבו הרפואי והכלכלי, ואף את יחס בת הזוג אליו, הייתה מחמירה יחסית למציאות. אך למרות זאת, מצבו הרגשי של הנאשם היה רחוק מלהוות מחלת נפש, והבנתו את המציאות, אף אם הייתה סובייקטיבית, הייתה מחוברת היטב למציאות ורחוקה מגדרי מחשבות שווא פסיכוטיות.
- ההגנה טענה, על יסוד עדות מומחה מטעמה, כי מהראיות עולה אפשרות מוחשית שהרצח בוצע בהיות הנאשם תחת השפעה של מחלת נפש פסיכוטית, שהביאה למחשבות שווא. מחלה, אשר די בספק בדבר קיומה והשפעתה על מעשה הרצח, על מנת שיחול הסייג לאחריות פלילית מחמת אי שפיות הדעת, לפי סעיף 34 לחוק.
8. בתום הישמע הראיות הרלוונטיות לסוגיית מצבו הנפשי של הנאשם, נקבע בהכרעת הדין כי אין בחוות דעת מומחה ההגנה משקל מספיק כדי לעורר ספק סביר ביחס לשפיות הנאשם בעת המעשה. זאת, במיוחד לאחר שתיקתו של הנאשם במשפטו, בסוגיה מהותית זו, בה יכול היה לשמש כראייה הטובה ביותר להבנת נבכי נפשו.

מנגד נקבע, כי חוות דעת המומחה מטעם הפסיכיאטר המחוזי הייתה מבוססת היטב, על יסוד מכלול נתונים, והסירה כל ספק בדבר קיומה של מחלת נפש בשום שלב, או בקיומה של פסיכוזה קצרת מועד בת יום או יומיים בסמיכות למועד בו הנאשם רצח את בת זוגו.

משנקבע כי הנאשם מעולם לא חלה במחלת נפש במובן המשפטי, ומעולם לא סבל ממחשבות שווא, נשלל היסוד לקיומו של הסייג לאחריות פלילית מחמת אי שפיות הדעת, ומשכך הנאשם הורשע בעבירת הרצח בכוונה לפי סעיף 300(א) לחוק.

9. בשולי הכרעת הדין, במבט קדימה אל שלב של הבניית הענישה, צוין באשר לנסיבות ביצוע העבירה, כי אין מחלוקת כי הנאשם אכן סבל מבעיות רפואיות הן בשעת המעשה והן קודם לכן, לרבות דיכאון תגובתי. הצדדים התבקשו להתייחס לשאלת העוצמה של המצוקה שהמומחה מטעם הפסיכיאטר המחוזי העריך שהנאשם חש, עקב יחסה של המנוחה כלפיו, ולבחון אם יש לראות הערכה זו כמוכחת מעבר למאזן ההסתברות, כדי שתבוא בחשבון בהערכת מתחם הענישה.

תסקיר נפגעי עבירה:

10. נפגעי העבירה, בתה ובנה של המנוחה, שטחו את כאבם העמוק והצורב שהותיר המוות האכזרי של אמם, בהם, בילדיהם, ובכלל בשלמות התא המשפחתי. התסקיר מפורט, וכולל תמונת נזק עצובה וכואבת העומדת כולה לנגד עינינו, אך הכתוב בו יובא אלא בתמצית, על מנת שפרטיות המשפחה לא תיפגע.

11. המנוחה, שהייתה כבת 67 במוותה, ניהלה מערכת יחסית זוגית עם הנאשם במשך תקופה של כ- 20 שנה, לאחר שסיימה קשר נישואין ממנו נולדו לה שני ילדיה. נאמר עליה בתסקיר, כי לאחר עלייתה ארצה לפני שנים רבות, השתלבה בתעסוקה, ויצרה קשרים חברתיים, כי הייתה נכונה לסייע, חכמה ואינטליגנטית, שאהבה ספרי שירה, לחקור וללמוד.

12. במוותה הותירה אחריה בת ובן ושישה נכדים, אותם אהבה עד מאוד וניצלה כל רגע להיות במחיצתם. הקשר הקרוב שהיה למנוחה עם נכדיה, במיוחד בתקופה האחרונה לפני הירצחה, מחרף ומקצין את טראומת האובדן ואת קשיי ההתמודדות עם אירוע טראגי פתאומי שנפל עליהם כרעם ביום בהיר. המדובר במוות אכזרי ופתאומי של אמם וסבתם, דווקא על ידי האדם אשר אמור היה לדאוג לשלומה וביטחונה הפיזי והרגשי. הרצח הקשה בו קופחו חייה הותיר אחריו זעזוע עמוק בקרב בני המשפחה, אשר נאלצו בעל כורחם למצוא עצמם מעורבים באירוע פלילי, ובהתנהלות הליך משפטי כנפגעי עבירה.

13. לצד האובדן הכואב ותחושת ההחמצה שלהם ושל ילדיהם מגדיעת חייה של המנוחה, תיארו ילדיה של המנוחה את סערת הרגשות ועוצמת הזעזוע למשמע הבשורה המרה, מאז בבת אחת וללא רחם נפערה בחייהם תהום, עמה הם נאלצים לחיות את חייהם. הידיעה על האכזריות הקשה בה נרצחה אמם, הכאב והסבל שנאלצה לעבור ברגעיה האחרונים לא נותנים מנוח לנפשם. מעבר לכך, בנה של המנוחה הגיע לדירה עם המשטרה, מצא את הגופה וראה את סימני האלימות הרבים והקשים. ההשפעה הקשה של חוויה זו מובאת בתסקיר ולא תובא כאן מטעמי צנעת הפרט.

14. עורכת התסקיר התרשמה כי מדובר בבני משפחה רגישים ואינטליגנטים, אשר נחושים להמשיך ולתפקד באופן מיטבי במישורי חייהם השונים, על אף ההתמודדות עם המציאות הקשה, הכאב והשבר שנכפה עליהם.

כאמור, האירוע הפתאומי ניפץ עבורם את חווית הביטחון, השליטה והתקווה, מאז הם מתמודדים עם חוויות מורכבות. ילדי המנוחה מאמינים כי אין עונש שיהא בו כדי לפצותם על האובדן הקשה שחוו, אולם סבורים כי נדרשת הכרה של מערכת המשפט על ידי נקיטת ענישה מחמירה, אשר עשויה, ולו במעט להשיב להם את תחושת הצדק ולהעביר מסר חברתי.

15. נוכח האמור לעיל, ונוכח תמונת הנזק הכואבת שנפרסה לפנינו, המליצה עורכת התסקיר להטיל על הנאשם, בין היתר, פיצוי כספי משמעותי למשפחת המנוחה.

ראיות לעונש:

16. בתה של המנוחה העידה לעונש, דבריה נאמרו ברעד, וניכר עליה כי התרגשה מאוד מהמעמד. בדבריה, בין השאר, היא הגיבה לטענות הנאשם שתוארו בהכרעת הדין, על קשייו עם המנוחה. הבת הטיחה בכאב כי אפילו אם יש מי שחווה מצבים נפשיים קשים, הרי שלאף אדם אין זכות "לשבור את הכלים ולרצוח. לרצוח באכזריות כזאת. לרצוח אישה רק בגלל שדעתה כנה מידי ושונה...". הבת מחתה על התיאור של הנאשם את מצבו שלו כ"סיוט", תוך שהוא ריחם על עצמו והטיחה כי הסיוט הוא שילדיה נוכחו לדעת איזה דברים יכולים לקרות בעולם הזה. הבת סיימה את דבריה בשאלה לבית המשפט, "לא לשלוח נבלה כזו למאסר עולם?".

הבת הגישה גם נייר ממנו קראה הדברים (ת/1 לעונש), המלל דומה למה שנאמר לפרוטוקול. אולם, טוב שהבת המנוחה הצליחה לומר לנו הדברים בעצמה, שכן קולה הרועד נשא בעוצמה את התרגשותה, צערה, עלבונה וכעסה, מעל ומעבר למלל הכתוב.

17. בנה של המנוחה, ביקש לאזן את הדברים שהובאו בהכרעת הדין נגד המנוחה מפי הנאשם (בדבריו בחקירה או לפסיכיאטרים) ולהראות את "הצד השני של המטבע". הבן סיפר בגעגוע כיצד אמו שמרה על קשר מצוין עם ילדיה, טיפלה רבות בנכדיה, וכיצד נהגה להגיע ולבלות עמם בחגים ובארוחות משותפות. הבן שאל כיצד הוא אמור להסביר לילדיו מה קרה לסבתם? העד ציין כי האירוע גדע את העזרה השוטפת שהיו מקבלים מהמנוחה, שהייתה רק בת 67 ויכלה להמשיך להיות לצדם, "ויש לי רגשות לאמא שלי...יש לנו זכרונות. אנחנו מתגעגעים זה הכל".

העד מחה על כך שהמדינה בטיעוניה לעונש לא מבקשת להטיל את העונש המרבי, וביקש להשית על הנאשם את הענישה המקסימלית שהיא מאסר עולם. טענתו הייתה שהכרה בהפרעות נפשיות כנסיבה מקלה תיצור מדרון חלקלק, ותביא במשך הזמן להקלה רבה מדי בענישה. לדבריו, לא היה רוצה שילדיו יחיו בעולם שאנשים אלימים ורוצחים לא מורתעים, ולכן יש "להחזיר את החוק לידיים", כלשונו.

18. אין לנאשם עבר פלילי.

19. מטעם ההגנה הוגשו כמה מסמכים המלמדים כי בתקופת המאסר השתתף הנאשם בתכניות שונות, לימודים פורמליים ברמה תיכונית, לימודי עזרה ראשונה והחשוב יותר - סיום קורס בן 30 שעות לניהול קונפליקטים. יחד עם זאת, יש להעיר שהנאשם לא ביקש שיינתן תסקיר אודותיו, אין כל אינדיקציה להליך שיקומי כלשהו ולא הובאה כל ראיה לפיה מצבו הנפשי אינו תקין היום, בניגוד למועד ביצוע העבירה. כזכור, גם הפסיכיאטר מטעמו קבע כי הוא כשיר לעמוד לדין.

יש להניח שמבחינה קרדיולוגית הנאשם לא חזר לגמרי לימי בחרותו, אך לא הובאה כל ראיה עדכנית אודות מצבו הרפואי.

טיעוני ב"כ הצדדים לעונש:

טיעוני ב"כ המאשימה:

20. בטיעוני ב"כ המאשימה הכתובים, הודגשה הפגיעה הרבה בערך המוגן של קדושת החיים, על ידי נטילת חיים של בת זוג, במהלומות פטיש קשות, בכל חלקי גופה, תוך גרימת סבל ואימה בל יתוארו ברגעיה האחרונים. לדעת המאשימה, המעשה הוא ברף העליון ביותר של מנעד החומרה בעבירת הרצח הבסיסית, וממדי האכזריות אף גובלים עם עבירת הרצח בנסיבות מחמירות.
- באשר לנסיבות ביצוע העבירה, עמדה המאשימה על תמונת הנזק שהותיר אחריו הרצח, לרבות התייחסות לתסקיר נפגעי העבירה.
21. בהתייחס לסיבות שהביאו את הנאשם לבצע את העבירה הטעימה המאשימה כי הרקע ליחסים בין הנאשם למתלוננת, והטענות על יחס קשה של המנוחה כלפיו עובר לרצח, לא נקבעו בהכרעת הדין ברמת הוכחה שהיא מעבר למאזן ההסתברות. לכן לשיטתה, אינן יכולות לשמש כנסיבות מקלות הקשורות בביצוע העבירה. בהקשר זה הודגש כי הנאשם לא העיד להגנתו, ולא ניתן היה לבחון את טענותיו בהקשר זה לעומק.
- לשיטת ב"כ המאשימה, הנאשם פעל כפי שפעל מתוך תחושות של כעס ותסכול סובייקטיביים בלבד ולא עצר עצמו בשום שלב באירוע עד שהשיג את מטרתו, והיא להמית את המנוחה.
- במישור המדיניות נטען כי לא נכון יהיה לשקול לקולה טענות של מריבות או יחסים עכורים בין בני זוג, כנסיבה מקלה לעבירות אלימות, ובמיוחד לא כנסיבה להפחתת עונש כאשר היחסים הובילו לרצח.
- עוד עמדה המאשימה על האכזריות בה רצח הנאשם את המנוחה, כאשר לא הותיר לה סיכוי לשרוד, תוך שהוא משאיר אותה להתבוסס בדמה, עד שנמצאה גופתה על ידי הרשויות. בנקודה זו ציינה המאשימה כי הנאשם ניצל את מערכת היחסים הזוגית עם המנוחה, במסגרתה רכש את אמונה וגר עמה בביתה, שם פגע בביטחונה וגרם למותה.
22. באשר למדיניות הענישה הנוהגת הפנתה ב"כ המאשימה לפסקי דין המבטאים מתחמי ענישה, מהם ביקשה להקיש לעניינו. בשקלול כל האמור עתרה לקבוע בעניינו של הנאשם מתחם ענישה שנע בין 28 שנות מאסר עד מאסר עולם.
23. באשר לקביעת העונש בתוך המתחם עתרה המאשימה ליתן את הדגש לעובדה שמדובר ברצח בת זוג, המחייב התייחסות עונשית מחמירה על מנת לשדר מסר הרתעתי ברור. ב"כ המאשימה הדגישה את תופעת האלימות נגד נשים על ידי בני זוגן ואת עמדת הפסיקה המחמירה לעניין זה. עוד סבורה המאשימה כי באופן האכזרי בו רצח הנאשם את המנוחה, והעובדה כי מדובר ברצח של בת זוג, מתקיימת קרבה ממשית לנסיבה המחמירה ולגזירת עונשו של הנאשם ברף העליון של המתחם.
24. נוכח האמור, ובמתן משקל מסוים למצבו הרפואי של הנאשם ונסיבות חייו עתרה המאשימה לגזור עליו עונש של 32 שנות מאסר בפועל, לצד הטלת הפיצוי המקסימלי לנפגעי העבירה. לשאלת בית המשפט לעניין הסמכות להטיל 32 שנות מאסר, נוכח הוראות סעיף 311א לחוק העונשין, ציינה ב"כ המאשימה כי הפרקליטות לא נתנה דעתה לסעיף זה, ולא עתרה לעונש מסוים אחר.
25. לעניין בקשת בית המשפט מהצדדים, בשולי הכרעת הדין, להביע עמדה ביחס להוכחת הנסיבות המקלות בביצוע העבירה, הסבירה ב"כ המאשימה כי לשיטתה אין מדובר בעובדות שהוכחו במידה מספקת כדי לקחת בחשבון לעניין מתחם העונש הראוי. עם זאת, לשיטתה, ניתן ליתן להם משקל מסוים בענישה בתוך המתחם. לדבריה, רק משום האמור בפסקה 211 להכרעת הדין, אין המאשימה מבקשת את העונש המרבי בדמות מאסר עולם, אלא פחות מכך.

טיעוני ב"כ הנאשם:

26. עיקר טיעוני ב"כ הנאשם לעונש התמקדו בהשלכות של סעיף 211 להכרעת הדין על קביעת מתחם הענישה, זאת ביחס לנסיבות אודות מצבו הרפואי של הנאשם והתנהגות המנוחה כלפיו עובר לאירוע, אשר לטענת ב"כ הנאשם הוכחו מעבר למאזן ההסתברויות, שהרי נסיבות אלה היו נדבך בהחלטת בית המשפט לקבל את חוות דעת המומחה מטעם הפסיכיאטר המחוזי ללא סייג, לפי סעיפים 208 ו-170 להכרעת הדין.
27. באשר לנסיבות הקונקרטיות של ביצוע העבירה, טען ב"כ המאשימה כי מעשי הנאשם נעשו ללא תכנון מקדים, אלא בהתפרצות זעם ספונטנית כלפי המנוחה (סעיף 40ט(א)(1)).
- כן טען הסנגור כי יש להתחשב בסיבות שהביאו את הנאשם לבצע את העבירה כלפי המנוחה (סעיף 40ט(א)(5)), ביכולתו של הנאשם להימנע מהמעשה, ומידת השליטה שלו על מעשהו, לרבות עקב התגרות של נפגע העבירה (סעיף 40ט(א)(7)). זאת, תוך מתן דגש לקביעות בית המשפט לעניין מצבו הרפואי והנפשי של הנאשם עובר לאירוע, כעולה מסעיף 77 בהכרעת הדין, כאשר לפי המומחה נחלשו כוחות האגו של הנאשם אשר התקשה במצבו למצוא קו פעולה שקול, נוכח התנהגותה של המנוחה כלפיו, שהוא חווה כמבזה ומשפילה מאוד, כעולה מסעיף 170 בהכרעת הדין. בהתחשב בנסיבות אלה, עתר ב"כ הנאשם לקבוע מתחם ענישה נמוך מזה שהוצע על ידי ב"כ המאשימה.
28. באשר לקביעת העונש בתוך המתחם, הטעים ב"כ המאשימה כי הנאשם נעדר עבר פלילי ובטרם חלה ניהל הנאשם אורח חיים נורמטיבי. כמו כן ציין, כי יש להתחשב בעניינו של הנאשם באמור בסעיף 40יא(1) לחוק בדבר הפגיעה של העונש בנאשם לרבות בשל גילו. בהקשר זה ציין כי אף שייתכן שהנאשם יסיים את חייו בכלא, אין לקבוע זאת כתוצאה וודאית, ויש להתחשב בכך בתוך המתחם.
29. הנאשם, שבמשפט עצמו בחר שלא להעיד להגנתו, קיבל את זכות המילה האחרונה. למרבה הצער, הנאשם ניצל את זכות הדיבור כדי לספר אודות מערכת היחסים המורכבת שהייתה לו עם המנוחה לאחר שחלה, ודיבר רבות בגנות התנהגות המנוחה כלפיו בתקופה זו. בין השאר החל לספר על מעשי פגיעה בו מיד המנוחה ואף התעללות פיזית מסוגים שלא נשמעו בעבר. הנאשם גם הרחיב לספר על התנהגות פוגענית שלה כלפיו, שכן אוזכרה בעבר. עוד טען כי אופייה היה רע אף שנים רבות קודם לכן, בהיבטים שונים שלא נכון יהיה לפרטם כאן. בית המשפט העיר לנאשם כי - לאחר שהנאשם ויתר על הזדמנות להעיד ולשטוח את טענותיו העובדתיות בשלב שניתן היה לבדוק אותן - נכון להתמקד בסוגיית העונש. אולם, הנאשם בשלו.
- הנאשם המשיך וטען למגוון של עובדות נוספות מפחיתות אשם, שרובן ככולן כבר נדחו בהכרעת הדין או התקבלו בהקשר מצומצם בלבד, כגון מצב נפשי ("הייתי קוקו"), אבדן זיכרון, השפעת התרופות והתנהגות פרובוקטיבית של המנוחה. הנאשם אף טען שנהג בכבוד בגופתה, שהרי לאחר הרצח הניח כרית מתחת לראשה. הנאשם הוסיף והדגיש כי רצה להתאבד לאחר מעשה הרצח. לבסוף, אף ניסה להצדיק במפורש את מעשיו, הזכיר שאחותו לא הייתה מוכנה לעזור לו במצוקתו, ושאל "מה אני יכול לעשות?".
30. למותר לציין כי אין מדובר בעדות הניתנת לחקירה נגדית, וממילא אין כל דרך ליתן אמון בדברי הנאשם אודות נקודות שנבחנו במשפט, וכל שכן אודות דברים שהנאשם כבש עד עתה, ונזכר לספר ברגע האחרון. מעבר לכך, לפי סעיף 40 לחוק העונשין נסיבות ביצוע העבירה תיקבענה "על בסיס ראיות שהובאו בשלב בירור האשמה", למעט במקרים חריגים שאינם מתקיימים כאן.

עוד יאמר, שעיינתי היטב בדברי הנאשם בפרוטוקול המוקלט, ולא מצאתי הבעת חרטה ולו מן השפה ולחוץ. בדברי הנאשם לא היו כל הבעת צער על התוצאה הקשה, תמיהה על מידת האלימות בה נקט בזעמו, אמפתיה לכאב המשפחה, חרטה על כך שלא התמודד עם קשייו בדרכים מקובלות, או אפילו הכרה מזערית בחומרת המעשה באמירה שלא היה עושה מעשה כזה אם לא היה "קוקו", כלשונו וכגרסתו. חמור מכך, הטלת הדופי במנוחה, ולמעשה רוב דבריו, נשמעו יותר כהצדקת מעשה הרצח מאשר שלילתו. קביעת מתחם הענישה:

ערכים מוגנים ומידת הפגיעה בהם:

31. הערכים המוגנים בעבירה שביצע הנאשם, מוכרים היטב והם אבני יסוד בשיטת המשפט שלנו. אולם, כמצוות המחוקק, יש לחזור גם על הברור מאליו, ולו בקצרה. החיים הם הבסיס והתנאי לכל דבר, להנאות, לחירות, לזכויות ולחובות. הנוטל חיים שולל את הכול. הרוצח מאיין את עצם קיומו של האחר, ובכך פוגע בכל מה שניתן לפגוע אצל הנפגע, ופוגע בערכי היסוד של כל אחד מאיתנו. זכינו לחיות בדורות השואפים לשוויון מיני מגדרי מלא, ואנו מתקדמים לאט לקראת השגת מטרה נעלה זו. עבירות אלימות של גברים נגד נשים, ממשיכות דפוס פסול מעברה של האנושות אשר אותו יש לשרש; מבטאות הלך חשיבה שאנו מנסים להשתחרר ממנו; מכרסמות בזכויות הנשים הבסיסיות ביותר, לכבוד וחירות; וכך פוגעת בערכים שאנו שואפים לקדש. ערכים של כבוד האישה וחירותה, זכות האישה לבריאותה הפיזית והנפשית, ומעל הכל - אף נגרמת פגיעה עמוקה בערך השוויון. המשפחה היא מאבני היסוד של חיי האדם והחברה. בעבירות אלימות במשפחה נפגע המרקם המשפחתי שאמור לתת הגנה ותחושת ביטחון, המבוסס בראש ובראשונה על האמון בין בני משפחה. הזוגיות השוויונית היא מחוויות הליבה בחיי אדם, משמשת לא פעם כנדבך מרכזי של המשפחה ותלויה באמון וביטחון בין בני הזוג. עבירת האלימות כלפי בן הזוג לא פוגעת רק באדם המסוים שנפגע, בעצמאותו ובחירותו, אלא במוסד הזוגיות עצמו, ועלולה להכניס מורא וחוסר אמון אף אצל זוגות אחרים. מעבר לערכים אלה עליהם נכתב רבות, חשוב להדגיש ערך מוגן נוסף. עבירות אלימות בין בני זוג, הנעשות בזמן התפרקות התא המשפחתי או הזוגי, פוגעות גם בערכי שלום הציבור וכיבוד החוק. שכן משפחות רבות חוות ערעור בזוגיות, היכול להביא לפירוק התא המשפחתי, ולא פעם יש רגשות קשים מאוד המתלווים לתהליך זה. כפי שצינו ילדי המנוחה בדבריהם, יש אינטרס ציבורי חד משמעי, כי סכסוכים בין בני זוג שלא נפתרו בהסכמה ובדרכי שלום, ייפתרו בדרכים משפטיות מקובלות, ובשום אופן לא יתדרדרו לאלימות, יהא סבלו של אחד מבני הזוג (או שניהם) עמוק ככל שיהיה. הבחירה באלימות בשלבים קשים אלה, פוגעת בציבור הרחב וחותרת תחת סמכות המוסדות שנועדו לסייע במצבי סכסוך, החל מרשויות הרווחה וכלה בבתי המשפט. אין צריך לומר כי מידת הפגיעה של הנאשם בכל הערכים הללו רבה, עוצמתה קשה, משמעותה איומה, ותוצאתה בלתי הפיכה.

נסיבות ביצוע המעשה:

32. החוק קובע שנסיבות הקשורות בביצוע העבירה הן אלו שמעצבות את גבולות מתחם העונש ההולם. מעשיו של הנאשם גדעו את פתיל חייה של המנוחה, בגיל 67. כמתואר לעיל, מעבר להיותה בת זוגו של הנאשם בעשרים השנים שקדמו לרצח, מדובר באם לשני ילדיה הבוגרים וסבתא לשישה נכדים, חלקם קטנים. עוצמת הכאב והאובדן היא כפולה, הכאב בקטיעת חייה הטובים של המנוחה, והכאב של בני משפחתה, במוות של אדם קרוב ויקר, המפלח את הלב ומותיר חלל וכאב שלא ימחה.
33. מעבר לחומרה אשר בעצם נטילת חיי אדם, הרי שבעניינה של המנוחה עולים אלמנטים נוספים של חומרה שיש ליתן להם משקל משמעותי.
- המנוחה, מצאה את מותה, בדרך אכזרית וברוטאלית. הנאשם הכה בפטיש, ללא הרף, על גולגלתה ועל חלקי גופה, חזור והכה, חזור והכה, כשהיא מנסה, ללא הועיל להתגונן מפני הרוע שתוקף אותה בחמת זעם. הנאשם לא הרפה מלהפליא את מכותיו הקטלניות במנוחה, למרות הסבל והאימה שבוודאי היו ניכרים על פניה.
34. בהקשר זה יוער, כי אף על פי שעבירת הרצח מגלמת בעצם טיבה את חומרת המעשה של נטילת חייו של אדם אחר, יש חומרה נוספת בהמתה בדרך אכזרית וקשה. רגעי האימה הקשים שהמנוחה חוותה לפני שעולמה חשך בעדה, הינם בלתי נתפסים, הדברים מתקרבים, אף אם אינם מגיעים, לנסיבות המחמירות האמורות בסעיף 301א(7) רישא לחוק העונשין המתייחס למעשה הנעשה באכזריות מיוחדת, שעונשו עונש מאסר עולם חובה.
35. עוד לחומרה, יש לשקול את תמונת הנזק שהותיר הרצח בקרב בני משפחת המנוחה, וההתמודדות הקשה שלהם עם הרצח הפתאומי והאכזרי של אהובתם, כאמור בתסקיר נפגעי העבירה.
- מטבע הדברים הקשים, האופן בו נרצחה המנוחה, זעזע קשות את ילדיה וגרם לנזקים והשלכות בלתי הפיכים בחייהם, אפילו אצל בת המנוחה שלא ראתה את אמה כך לנגד עיניה, וכל שכן אצל בן המנוחה. חוסר האונים, והסבל עמם נאלצה המנוחה להתמודד ברגעיה האחרונים צרוב בלבם של בנה ובתה ואינו מאפשר מנוח. אין מילים מתאימות לבטא את תחושת ההחמצה ביחס לאפשרות להמשיך לחיות לצדה של המנוחה, לקבל את תמיכתה ועזרתה, ולחוות עמה חוויות משפחתיות משותפות.
- הנאשם שבר בזעמו את ראשה של המנוחה וכך ניפץ את עולמם של בני משפחתה, והותירם במצב של שבר כבד. שבר, המתואר בתסקיר, שתמצית מביטויי הובאה גם לעיל.
36. כאמור לעיל בסקירת הערכים המוגנים, חומרה יתרה יש במעשה האלימות במשפחה, באלימות כלפי בת הזוג, ובמיוחד באלימות כלפי בת זוג בזמני התפרקות מערכת היחסים. כפי שיובא בהמשך, הפסיקה ייחסה משקל רב לנסיבות מחמירות אלה, ואף אם אין הדברים מגיעים לכלל "רצח בנסיבות מחמירות" מבחינת סעיף החוק, המדובר בנסיבות מחמירות היכולות לא פעם להטות הכף לכך שמתחם העונש יהיה מצומצם ובצד הגבוה, ומעלה משמעותית את הסיכוי שהתוצאה בפועל תהיה מאסר עולם.
- הנסיבות המקלות בביצוע העבירה:

37. באשר לנסיבות מקלות בביצוע העבירה, יש לקבל את טענת ההגנה, כי הנאשם ביצע את הרצח מבלי שקדם לו תכנון כלשהו, וכי האירוע התלקח לאחר שיח טעון שהוביל להתפרצות זעם של הנאשם כלפי המנוחה, עד כי איבד את עשתונותיו (איבוד שאינו כתוצאה ממחלת נפש), שם קץ לחייה, ושקל לשים קץ לחייו שלו.
38. כאמור, בא כוחו של הנאשם טען לנסיבות נוספות שמתקיימות במעשה הרצח, אשר לשיטתו מפחיתות מחומרת המעשה שביצע הנאשם, ויש ליתן עליהן את הדעת בקביעת מתחם הענישה. בהקשר זה, עתר להתחשב לקולה בסיבות שהביאו את הנאשם לבצע את העבירה כלפי המנוחה כאמור בסעיף 40ט(א)(5) לחוק העונשין, בהתבסס על מצבו הרפואי והנפשי של הנאשם עובר לאירוע, כעולה, לדבריו, מסעיף 77 להכרעת הדין.
- כן נטען לנסיבה מקילה נוספת הנעוצה ביכולתו של הנאשם להימנע מהמעשה ומידת השליטה שלו על מעשהו, לרבות עקב התגרות של נפגע העבירה כאמור בסעיף 40ט(א)(7) לחוק, בהתבסס, על התנהגותה המבזה והמשפילה של המנוחה כלפיו, כעולה, לטענתו, מסעיף 170 בהכרעת הדין. נסיבות אלה, לטענת ב"כ הנאשם מפחיתות מאשמו של הנאשם ברצח המנוחה בדם קר.
39. כאמור לעיל, על מנת שבית המשפט יתחשב במסגרת גזר הדין בנסיבות מקלות לקביעת מתחם העונש ההולם הנוגעות למצבו הנפשי של הנאשם בעת קרות האירוע, וכן ליחסה של המנוחה כלפיו כגורם משפיע על התנהגותו, כטענת בא כוחו, תנאי מקדים הוא שהנסיבות הללו הוכחו ברמת הנטל הנדרש לשם כך.
40. סעיף 40 לחוק העונשין מורה כי בהבניית עונש שאינו בא עקב הודאה בכתב אישום, יש לקבוע את העובדות ביחס לנסיבות הקשורות בביצוע העבירה "על בסיס ראיות שהובאו בשלב בירור האשמה", אף כי אין חובה כי הכרעת העובדות ביחס לראיות אלה תיעשה כבר בהכרעת הדין. לעניין נטל הראיה והשכנוע אודות הנסיבות האלה, סעיף 40(ג) מורה כך: "בית המשפט יקבע כי התקיימה נסיבה מחמירה הקשורה בביצוע העבירה אם היא הוכחה מעבר לספק סביר; בית המשפט יקבע כי התקיימה נסיבה מקילה הקשורה בביצוע העבירה אם היא הוכחה ברמת ההוכחה הנדרשת במשפט אזרחי".
- משמע, ניתן לקבוע כי בעניינו של הנאשם התקיימה נסיבה מקילה הקשורה בביצוע העבירה אם היא הוכחה מעבר למאזן ההסתברויות (ראו גם ע"פ 6528/23 יהודית מרר נ' מדינת ישראל, מיום 22.9.24 בסעיף 33 סיפא). להלן, יש לבחון האם הנסיבות לגביהן טוען ב"כ הנאשם כי הן מפחיתות מאשמו, הוכחו ברף הענישה הנדרש. זאת, עוד בטרם הכרעה אם ראוי להתחשב בהן ועד כמה.
41. לענייננו, סעיף 211 בהכרעת הדין, אליו הפנה ב"כ הנאשם, קובע כי: "במבט על השלב הבא, הבניית הענישה בהקשר לנסיבות ביצוע העבירה - לא יכולה להיות מחלוקת כי הנאשם אכן סבל מבעיות רפואיות בשעת מעשה (וקודם לכן), לרבות דכאון תגובתי. דברי הנאשם, אודות המצוקה שהוא חש עקב יחס המנוחה כלפיו, כן הוכחו ברמה המקימה ספק סביר לפחות, כמפורט בחוות דעתו של ד"ר נחמקין. נסיבות אלה אינן משנות את סעיף העבירה אך, לכאורה, יכולות להשפיע על הבניית הענישה. אולם, כדי להתחשב בהן יש לקבוע כי לא זו בלבד שהוכחו מחמת הספק, אלא כי הוכחו מעבר למאזן ההסתברות (סעיף 40(ג) סיפא לחוק העונשין). אציע לחברי להורות כי הצדדים יגבשו עמדתם ויידברו ביניהם בשאלת הוכחת נסיבות ביצוע העבירה, תוך בדיקת אפשרות להגיע להסכמה בעניין, לקראת הטיעון לעונש".

42. כאמור, ב"כ המאשימה טענה כי קביעותיו של בית המשפט בהכרעת הדין מתייחסות לרקע הסובייקטיבי שהוביל את הנאשם לביצוע העבירה, אך לא מדובר, לשיטתה, בקביעות שהוכחו ברמה של מאזן ההסתברויות, משכך אין יכולות להוות נסיבות מקלות הקשורות בביצוע העבירה, ואין בהן כדי להשפיע על מתחם הענישה בעניינו. לעומתה ב"כ הנאשם, כאמור, עתר להתחקות אחר קביעותיו של בית המשפט לעניין מצבו הרפואי והנפשי של הנאשם עובר לאירוע, כעולה מסעיף 77 בהכרעת הדין, ולעניין התנהגותה המבזה והמשפילה של המנוחה כלפיו, כעולה מסעיף 170 בהכרעת הדין. זאת, בהדגשה כי קיומן של "רגליים" לטענה אודות יחס המנוחה כלפי הנאשם, היה אחד הנדבכים בקביעה כי אבחון הנאשם כפסיכוטי, שעה קלה עובר למעצרו, היה אבחון שגוי. בהתחשב בנסיבות אלה, עתר ב"כ הנאשם לקבוע מתחם ענישה נמוך מזה שהוצע על ידי ב"כ המאשימה.
43. לאחר עיון חוזר בהכרעת הדין, בהיעדר טיעון מוחשי של המאשימה השולל את ההנחה שהנאשם פעל מתוך מצוקה רגשית סובייקטיבית, ובשים לב לכך שהכרעת הדין הסתמכה על האינדיקציות האובייקטיביות לעניין יחס המנוחה לנאשם לאחר מחלתו לשלול קיומן של מחשבות שווא עובר למעצר הנאשם - אציע לחברי להניח, כי עובדות אלה הוכחו לא רק מחמת הספק אלא גם מעבר למאזן ההסתברות. זאת, כמובן, כפי שהודגש כמה פעמים בהכרעת הדין, מבלי לקבוע כל ממצא שלילי אודות המנוחה, אשר עקב מעשי הנאשם הנפשעים לא זכתה לעמוד לפנינו ולהשיב לדופי שהטיל בה הנאשם, וממילא כבודה במקומו מונח. לפיכך, מותר להתחשב בנסיבות השונות לקולה, בשלב הראשון של הבניית הענישה, אם יש לכך הצדקה במישור המדיניות המשפטית.
44. אציע לחברי לקבוע כי במישור של סעיף 40ט(א)(7) לחוק העונשין "יכולתו של הנאשם להימנע מהמעשה ומידת השליטה שלו על מעשהו, לרבות עקב התגרות של נפגע העבירה" - יש נסיבות לקולה, בעלות משקל מסוים, עקב תיאורו של ד"ר נחמקין את מצבו הנפשי של הנאשם.
- יש לקחת בחשבון את דברי ד"ר נחמקין, מטעם הפסיכיאטר המחוזי, לפיהם כפי הנראה, עקב האירוע הלבבי התפתחה תגובה עם מאפיינים דכאוניים חרדתיים משניים, וכי המצב גרם לשינויים בחיי הזוגיות ועליית מתחים. וכי, כפי שצוטט בהכרעת הדין, יש להניח ש"מבחינה דינמית ניתן לשער ש'כוחות אגו והתמודדות' נחלשו בעקבות מצבו, תחושת פגיעות, דחייה ואפילו בגידה בזוגיות מצד החברה ז"ל, גרמו להחלשת כוחות ההתמודדות ולתגובות ריגשיות מוקצנות, קשיים בהבנת השלכות מעשיו ושליטה על הדחפים", ואף "אני מוכן לשער שהמצב גרם גם לקשיים קוגניטיביים - הערכה אובייקטיבית של סיטואציה, בחירת קו פעולה נכון ושקול". זאת, למרות ש"באף שלב ובאף סיטואציה המצב לא החמיר עד כדי איבוד שליטה על דחפים, פגיעה בשיפוט ובבוחן המציאות הזה/תואם להפרעה פסיכוטית - מחלת נפש לפי הגדרות ומושגים משפטיים".
45. שאלה אחרת לגמרי היא אם יש מקום, כעניין של מדיניות, ליתן משקל לקולה לשיקולים האחרים, לפי סעיף 40ט(א)(5) לחוק העונשין היינו "הסיבות שהביאו את הנאשם לבצע את העבירה".
- במישור זה אציע לחברי לתת משקל מזערי או אפסי לטענות בדבר התנהגות המנוחה כלפי הנאשם. ודוק, אפילו אם נניח שהתנהגות המנוחה כלפי הנאשם הייתה בעייתית, והיא נעשתה עוינת דווקא בתקופת מחלתו וחולשתו, כפי שיש להניח לטובת הנאשם (כמוסבר לעיל), אין הדברים (היינו הדברים שעלו בשלב בירור העובדות) מתקרבים להיחשב לנסיבה מקלה שראוי להתחשב בה התחשבות של ממש.
- ראשית, יש לדחות בשתי ידיים את הטענה לפיה מלל מעליב יכול להצדיק אלימות פיזית. בוודאי שאין עלבון בעולם היכול להצדיק, או אפילו להפחית משמעותית באשם, של מי שנקט באלימות קטלנית.

שנית, התפרקות של מערכת יחסים זוגית יכולה להביא לרגשות קשים מאוד, אצל כל אחד. לעיתים הרגשות נובעים משאלות כלכליות הוות גורל, לעיתים משאלות הכרוכות בשהייה עם ילדים ומקום מגוריהם, לעיתים הרגשות העזים נובעים מטענות הדדיות לעוולות קשות במישורים אינטימיים, ופעמים רבות כוחות הנפש של האדם כושלים בשל עצם התנפצות החלום לחיות יחדיו באושר ובעושר עד מאה ועשרים. פירוק מערכות יחסים זוגיות מתרחשת הרבה מאוד, ובחלק גדול מהמקרים עולים רגשות קשים עד מאוד. יש לצפות ולדרוש מכל אדם, שלא לבטא את עלבונות באלימות כלשהי. מדיניות שיפוטית נאותה חייבת להיות ברורה: אין הצדקה לאלימות פיזית, למרות הסערות הרבות והקשות הכרוכות בטבע התפרקות הזוגיות.

רגשות העלבון של הנאשם מובנות. הנאשם סבר שבת זוגו מפרה את הברית שנכרתה ביניהם למשך כ-20 שנה, כאשר בשעת חולשתו ומצוקתו טיפלה בו רק מעט (לפי הטענה), והחלה לדחותו מחייה ולדרוש את עזיבתו את דירתה, דווקא כאשר היה חולה ולא היה לו לאן ללכת. אם למסר זה של המנוחה נלוו אכן אמרות מעליבות - ניתן להבין מדוע כעס הנאשם.

להבין את העלבון אפשר, אך לקבל את האלימות אי אפשר. מצבו של הנאשם לא היה חריג מאוד, ולא מיוחד מאוד. לא היה במצבו של הנאשם כדי להצדיק אלימות מכל סוג, ואף לא היה בו כדי להפחית את מידת האשם במעשיו, כאשר בחר להשתמש באלימות חמורה וקטלנית.

כאמור, יש להניח לטובת הנאשם שהוא חש מצוקה סובייקטיבית, שהייתה משמעותית יותר ממצוקתו האובייקטיבית, בשל מצבו הרפואי. ייתכן שעקב מצבו הרגשי התקשה הנאשם למצוא דרכים אחרות לפעול. קושי זה נלקח בחשבון לעיל, במסגרת סעיף 40ט(א)(7) לחוק, כאמור. אך אין מקום להתחשבות נוספת, במישור של סעיף 40ט(א)(5) לחוק.

מדיניות הענישה הנוהגת:

46. תיקון 137 לחוק העונשין קובע כי העונש המירבי לעבירת הרצח בכוונה (סעיף 300(א) לחוק העונשין, בשילוב עם סעיף 311א לחוק) הינו מאסר עולם, אך אין מדובר בעונש חובה. בהיעדר עונש חובה עלינו להידרש לעקרונות הבניית הענישה כאמור בתיקון 113 לחוק, ולעקרונות שהצטברו בפסיקת בית המשפט העליון לעניין הקווים המנחים להבניית הענישה בעבירת הרצח בכוונה.

47. ב"כ המאשימה הפנתה לפסיקת בית המשפט העליון בע"פ 3223/21 מדינת ישראל נ' שפק, מיום 2.3.22, ע"פ 1442/22 מיכאל ניקולקין נ' מדינת ישראל, מיום 28.5.23, ע"פ 1213/21 מסראשה משה וואסה נ' מדינת ישראל, מיום 11.8.22, ולע"פ 1188/23 מוחמד אלעמורי נ' מדינת ישראל, מיום 16.7.23.

48. בעניין שפק מדובר במערער שרצח את אשתו ב-15 דקירות סכין, בית המשפט המחוזי קבע מתחם ענישה שנע בין 27 שנות מאסר לבין מאסר עולם והשית עליו 28.5 שנות מאסר. בערעורה לבית המשפט העליון עתרה המאשימה לקבוע כי בעבירות רצח, הנעשות בכוונה, להבדיל מאדישות, יש לגזור את העונש המרבי, מאסר עולם, כ"עונש מוצא", בהעדר נסיבות חריגות.

בית המשפט העליון דחה את עתירת המאשימה, וקבע כי גם בעבירת הרצח בכוונה חלים עקרונות הבניית הענישה, המחייבים לקבוע מתחם ענישה, ואף נקבע כי המתחם שנקבע אינו שגוי. עם זאת, נקבע כי בנסיבות העניין כפי שעמדו בפני בית המשפט המחוזי, נכון היה להטיל עונש מאסר עולם בכל זאת.

הוסבר כי עונש מאסר עולם אינו עונש מירבי הקיים רק "על הנייר", שאינו מיושם בפועל, וכי "במקרים המתאימים עונש זה יהיה העונש ההולם והראוי". כלומר, במקרים בהם נסיבות העניין מצדיקות זאת, אף אם אין מקיימות את תנאי סעיף 301א ל"רצח בנסיבות מחמירות", יש להטיל מאסר עולם דווקא. כך לדוגמה נכתב, כי גם אכזריות במעשה הרצח שאינה "אכזריות מיוחדת" יכולה לשמש נסיבה מחמירה העשויה להצדיק מאסר עולם. עם זאת הודגש שאין לקבוע מסמרות לגבי סוג המקרים וסוג הנסיבות המחמירות המתאימים להטלת מאסר עולם. בית המשפט העליון בפרשת שפק, קבע כי נמצאו נסיבות המצדיקות הטלת עונש מאסר עולם, נוכח הצורך בענישה מרתיעה בעבירות רצח נשים בידי בני זוגם, שימוש באלימות קודמת, וביצוע המעשים תוך כדי מאסר על תנאי תלוי ועומד. עוד צוין כי העובדה שמדובר באלימות כלפי בת זוג על רקע רצונה להיפרד, מהווה נסיבה מחמירה נוספת המחייבת נקיטת הרתעה.

פרשת שפק, כאמור, מאוד דומה לענייננו בכמה נקודות. ראשית, הרצח בוצע באופן אכזרי על ידי 15 דקירות סכין בבשרה החי של המנוחה, ומטבעו של דבר גרם לה לסבל עצום לפני מותה. כך גם המקרה בעניינה של המנוחה דנן, שקיפחה את חייה תחת מכות רבות וקשות של פטיש בכל חלקי גופה. בשני המקרים האכזריות בולטת, קשה וכואבת. שנית, בשני המקרים מדובר ברצח בת זוג, אם כי בענייננו לא תוארו כלפי המנוחה מעשי אלימות קודמים. 49. בפרשת ניקולקין, המערער הורשע ברצח אחיו הצעיר, על רקע מריבות קודמות, לאחר שדקר אותו בחזהו, דקירה אחת, בעת שישן את שנתו בדירתם המשותפת. המערער הורשע בעבירת הרצח הבסיסית, לפי סעיף 300(א) לחוק. בית המשפט המחוזי קבע מתחם ענישה שנע בין 25 ל-30 שנות מאסר, ובהתחשב בנסיבותיו האישיות של המערער, היעדר עבר פלילי, הודאה, נטילת אחריות ומצב בריאותי, מיקם את עונשו בתחתית מתחם הענישה וגזר עליו 26 שנות מאסר בפועל.

בית המשפט העליון קבע, כי מדובר במקרה שנמנה על הצד החמור, באופן שעובדותיו קרובות יותר לקו הגבול שבין עבירת הרצח בנסיבות מחמירות לעבירת הרצח הבסיסית. בהקשר זה נקבע ביחס למשקל שיש להעניק לנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה, כי "ככלל, אין זה מובן מאליו כי לנסיבות אלו יינתן משקל כה משמעותי בקביעת העונש כאשר מדובר בעבירת רצח. לטעמי - הקלה כה משמעותית בעונש, עד כדי מיקום עונשו של המערער בחלקו התחתון של מתחם הענישה ההולם, מצריכה נסיבות כבדות משקל המצדיקות זאת, אשר ספק אם ישנן בענייננו". נוכח האמור, קבע בית המשפט העליון כי מאחר שעונשו של המערער ממילא נגזר על הצד המקל, אין הצדקה להקל בעונשו מעבר לכך ודחה את הערעור.

בעניינו של הנאשם שלפנינו הנסיבות חמורות יותר, הן כי מדובר ברצח בת זוג והן כי מדובר ברצח אכזרי המתקרב לגבול רצח בנסיבות מחמירות, זאת בשונה מעניין ניקולקין, ששם מדובר היה בדקירה אחת. 50. בעניין וואסה מדובר היה בשוטר שרצח את אשתו באמצעות האקדח המשטרתי שהיה ברשותו. ויכוח שהתעורר בין השניים, התחיל באלימות של המערער כלפי אשתו והסתיים בשימוש באקדח המשטרתי, שכיוון לעברה וירה ירייה אחת שפגעה בעינה וגרמה למותה. מתחם הענישה שנקבע בבית משפט קמא עמד על 26 שנות מאסר ועד מאסר עולם. בשקלול נסיבותיו האישיות של המערער נגזר עונשו ל 29 שנות מאסר.

בית המשפט העליון קבע כי מדובר בסוג המקרים המתאימים להטלת עונש מאסר עולם, הואיל ו"המקרה שלפנינו משלב מספר נסיבות הצובעות אותו בצבעים חמורים במיוחד", שכן מדובר בנסיבות של אלימות קשה נגד נשים מצד בני זוג, כי קדמה לירי התנהגות אלימה כלפי המנוחה, כי יכול היה לעצור את האלימות אך בחר להסלים אותה ולרצוח את המנוחה, כי נעשה שימוש באקדח משטרתי שניתן למערער לצורכי עבודתו בשמירה על שלום הציבור, וכי התנהלותו באירוע קרובה לנסיבה מחמירה של תכנון מראש או הליך ממשי של שקילה ותכנון.

בית המשפט העליון לא מצא כי מתחם הענישה שנקבע בפני בית משפט קמא הינו שגוי. עם זאת, נקבע "משהנסיבות שניתן לזקוף לטובת המערער הן מעטות ומשקלן נמוך; ואילו הנסיבות לחובתו הן משמעותיות עד מאוד, נכון היה למקם את עונשו בגבולו העליון של מתחם הענישה ההולם". הנסיבות שצוינו לעיל מהוות קרבה מסוימת לנסיבות מחמירות פורמאליות לפי סעיף 301א(א) לחוק, והפגיעה הקשה בילדי המנוחה ובבתם המשותפת שנולדה אך חודשיים קודם לכן. עוד הודגש כי "המחשבה שבת זוג, בהווה או בעבר, היא קניינו של בן זוגה מעתה ועד עולם; ולא, חייה מוטלים בסכנה, כפי שאנו עדים לאחרונה; היא תפיסה מעוותת מיסודה החוצה עדות ודתות אשר אין לה מקום בחברה בישראל. תופעה עגומה זו יש לעקור מן השורש, וליתן לכך ביטוי הולם בעונש". מכלל השיקולים שפורטו, העונש הוחמר למאסר עולם.

51. בפרשת אלעמורי, המנוחה היא שוב אישה, שנרצחה בידי אחיה הבכור, לאחר שחנק אותה למוות בשתי ידיו, עקב אורחות חייה של המנוחה, אשר לא תאמו את עמדותיו המסורתיות של המערער, שלאחר מות אביהם נטל על עצמו את תפקיד ראש המשפחה. לאחר הרצח המערער החביא את הגופה בבור באדמה, ביער. בית המשפט המחוזי העמיד את מתחם העונש ההולם על 28 שנות מאסר ועד מאסר עולם. נוכח ההודיה והבעת חרטה מחד גיסא, הרשעות קודמות לרבות בגין אלימות כלפי המנוחה, ומאסרים קודמים מאידך גיסא, הושת עליו עונש של 30 שנות מאסר בפועל.

בערעור לבית המשפט העליון, נקבע כי מתחם הענישה אכן "מוצדק וראוי". כן נקבע, שנכון היה שלא להטיל על המערער עונש בתחתית המתחם או במרכזו, היות והשיקולים לקולה, כגון ההשפעה הקשה של המאסר על משפחתו של המערער, קיבלו ביטוי מספיק בעצם העובדה שלא הוטל עליו העונש המרבי של מאסר עולם. בית המשפט העליון דחה את הערעור ועמד על החובה "להנהיג מדיניות ענישה נחרצת המבטאת באופן הולם את מחויבות החברה להגן על נשים הזקוקות לכך ואשר נשקפת להן סכנה דווקא מצד הקרובים להן". למעשה בית המשפט העליון ביטא עמדה לפיה העונש הנכון יכול היה להיות גם מאסר עולם בצינו "כאשר בעבירת רצח בכוונה עסקינן - את הנורא מכל לא ניתן עוד למנוע. בכל זאת, עלינו להדהד מסר עונשי בלתי מתפשר שלפיו במקרים מסוג זה העונש הצפוי לרוצח אינו רחוק מעונש של מאסר עולם, אם לא עונש של מאסר עולם - העונש המרבי על פי דין".

52. ב"כ המאשימה הפנתה בנוסף לפסיקה של ערכאת הדין, בתפ"ח 5595-12-19 מדינת ישראל נ' גיורא פרי, מיום 19.3.24, של מותב זה, שם הורשע הנאשם בעבירת הרצח לפי סעיף 300(א), בגין רצח בת זוגו באמצעות ירי של 5 כדורים, על רקע תהליכי פרידה. בית המשפט הניח לטובת הנאשם כי הרצח לא תוכנן מראש, משכך לא נכלל בגדרי עבירת הרצח בנסיבות מחמירות המחייבת להשית מאסר עולם. בהתבסס על מדיניות הענישה של בית המשפט העליון כפי שפורטה בגזר הדין, ובפרט הלכת שפק, נקבע כי מדובר בסוג המקרים, בהם יש לקבוע מתחם ענישה המגיע עד מאסר עולם, וככלל נכון להטיל מאסר עולם, בדגש על נסיבות של אלימות כלפי בת זוג ועל רקע מהלכי פרידה. נוכח האמור, נקבע מתחם ענישה שנע בין 27 שנים למאסר עולם, ונגזר על הנאשם מאסר עולם, תוך אימוץ הפסיקה לפיה יש משקל מועט לנסיבותיו האישיות של הנאשם במקרים כאלה.

53. בפרשת פרי התייחסתי לקושי המושגי עליו עמדה הפסיקה הקשור בקביעת מתחם היכול לכלול גם מאסר עולם בלתי קצוב. הקושי הוא כמובן, כיצד ניתן לקבוע את מקומו של אדם במתחם עונש, אשר קצהו כלל אינו תחום. עמדותי שם על סתירה מושגית לכאורה העולה מפרשת שפק, אשר משתמע ממנה כי לפעמים חומרת המעשה מצריכה לבחור בתוך המתחם בעונש מאסר עולם בלתי קצוב, אף כאשר המתחם מאפשר אחרת. צוינה שם הקושיה לפיה לכאורה יש כאן שקילה כפולה של נסיבות ביצוע העבירה, בשני שלבי ההבניה. שם, הצעתי פירוש למכלול הפסיקה, המסביר לטעמי את כוונתו של השופט הנדל בפרשת שפק (חברי להרכב השאירו את הקושיה, התירוץ והצעתי לדרך קביעת המתחם ב"צריך עיון").

לא אחזור כאן על הניתוח המושגי המלא, אך מסקנתי הייתה "כי גישתו של בית המשפט העליון היא, שיש מקרים בהם עיקרו של המתחם הוא בתקופה הקצובה, וקצהו העליון של המתחם הוא במאסר בלתי קצוב. אולם, יש מקרים בהם החומרה כה רבה, שניתן לומר כי עקרו של המתחם מצוי במאסר לתקופה בלתי קצובה, ורק קצהו התחתון במאסר הקצוב" (ההדגשה במקור). במילים אחרות, "ייתכן שיהיו שני מקרים בהם ייקבע על פי נסיבות המעשה מתחם בין 27 שנה לבין מאסר עולם, כאשר אחד חמור בהרבה מהאחר. במקרה הקל, 'אמצעו' של המתחם יהיה בעונש הקצוב (אולי לדוגמה 30 שנה) ובמקרה החמור 'אמצעו' של המתחם יהיה עמוק בתוך הטווח המעורפל ששמו 'מאסר עולם'".

אם כן, מסתבר שכאשר קובעים מתחם עונש ראוי, הכולל מאסר עולם בלתי קצוב, נכון להבהיר את יחס בין המתחם לבין העונש הקצוב. היינו: האם - העונש החמור ביותר הוא בקצהו של המתחם (שייגר בהתקיים נסיבות אישיות מחמירות במיוחד, ובהעדר נסיבות אישיות מקלות בעלות משקל); או שמא - נוכח חומרת נסיבות המעשה, רובו של מתחם העונש הראוי בלוע בתוך (או חופף) עונש מאסר עולם בלתי קצוב, ורק קצהו התחתון (המתאים לנסיבות אישיות קלות במיוחד) הוא בטווח העונש הקצוב; או שמא - עונש המאסר הבלתי קצוב מתחיל באמצע הסקלה של מתחם העונש הראוי (או כל נקודה אחרת).

54. עולה ממכלול הפסיקה (כפי שסוכם שם) כי המקרים בהם ייקבע שרובו של המתחם מצוי בתוך התחום של מאסר עולם בלתי קצוב, היינו שלא יוטל עונש אחר אלא בהתקיים נסיבות מקלות מאוד בשלב ההבניה השני, הם כאשר מתקיימות נסיבות מחמירות בביצוע המעשה, מסוגים שונים עליהם עמדה הפסיקה, ובעיקר כאשר מתקיימות שתיים מתוכן. נסיבות שעלו בפסיקה הם, כאשר הרצח הוא בכוונה, כאשר נעשה שימוש בנשק חם (ובמיוחד נשק שניתן באמון מיוחד או שהוחזק שלא כדין), כאשר המעשה נעשה באלימות חריגה, בכפיית ערכים בתוך המשפחה (שאינה עולה כדי הנסיבה המחמירה בסעיף 301א(5) לחוק), בפגיעת גבר בבת הזוג (ובמיוחד בפגיעה הנעשית בהקשר למהלכי פרידה) ועוד.

55. יצוין שב"כ הנאשם לא הגיש פסיקה מטעמו.

מתחם הענישה:

56. נוכח כל האמור לעיל, דומני שנכון במקרה זה לקבוע מתחם עונש הראוי למעשה, לו מדובר היה באדם ללא הקשיים עליהם עמד ד"ר נחמקין מטעם הפסיכיאטר המחוזי, ומתחם המותאם למידת אשמו הפחותה של הנאשם דן, נוכח מצבו הרפואי בשעת מעשה.

כאמור, אציע לחברי ליתן משקל אפסי לשיקולי הקולה שהעלה הסנגור הנוגעים להתנהלות המנוחה בתקופת המחלה, והטענה לקיומה של מצוקה אובייקטיבית בה היה שרוי הנאשם, בעקבות התנהגות נטענת זו. המשקל לקולה, המתחם המותאם, ניתן בעטיה של חווייתו הסובייקטיבית הנאשם, אשר נבעה ממחלתו הפיזית ומצבו הנפשי במשך התקופה. מחלה, אשר גם פגעה במידת מה בשיקול הדעת, כאמור, ובמידת מה ביכולת האיפוק.

57. באירוע זה, כמפורט לעיל, יש כמה נסיבות המחייבות לשפוט את מעשה הרצח של הנאשם בחומרה. מדובר ברצח בכוונה, די בכך כדי להכניס את עונש המאסר עולם הבלתי קצוב אל המתחם. המדובר בבת זוג, על רקע רצון המנוחה להיפרד ממנו, די בנסיבות אלה כדי לראות בעונש מאסר עולם בלתי קצוב כחלק ממתחם העונש ההולם.

מעבר לכך, כאמור לעיל, מעשה הרצח נעשה באלימות ברוטאלית במיוחד, שנמשכה זמן ולמרות התנגדות, וכללה פציעה במקומות רבים בגוף. אלימות קשה זו, מהווה נסיבה מחמירה אשר גם בה, לעצמה, יש כדי להביא את עונש המאסר עולם הבלתי קצוב אל תוך המתחם.

יש עוד נסיבות מחמירות, אשר אין בהן לבדן כדי להביא לכך שמתחם העונש יכלול גם מאסר עולם בלתי קצוב, אך ראיות הן להצטרף אל יתר השיקולים, בהן הנזק הרגשי המשמעותי שנגרם לבני המשפחה, והתנהגות הנאשם לאחר האירוע, שלא עשה דבר להזעיק עזרה, אלא השאיר את הגופה בתוך הדירה, כאשר הוא בא והולך למשך יותר מיום, כאמור לעיל.

נוכח נסיבות אלה, אלמלא מצבו המיוחד של הנאשם בעת ביצוע המעשה, נכון היה לקבוע מתחם עונש הנע בין 29 שנות מאסר ועד מאסר עולם בלתי קצוב, תוך הבהרה שרק קצוה התחתון של המתחם מצוי מחוץ לתחום מאסר עולם בלתי קצוב, וכי בהעדר נסיבות אישיות חריגות מאוד ומקלות במיוחד - ראוי הנאשם לעונש מאסר עולם בלתי קצוב.

58. אולם, במקרה זה יש לקבוע מתחם מותאם, נוכח קביעות ד"ר נחמקין שהתקבלו, ובמיוחד דברו אודות "החלשת כוחות ההתמודדות ולתגובות רגשיות מוקצנות, קשיים בהבנת השלכות מעשיו ושליטה על הדחפים" ואף "קשיים קוגניטיביים - הערכה אובייקטיבית של סיטואציה, בחירת קו פעולה נכון ושקול". זאת, למרות ש"באף שלב ובאף סיטואציה המצב לא החמיר עד כדי איבוד שליטה על דחפים, פגיעה בשיפוט ובבוחן המציאות הזהה/תואם להפרעה פסיכוטית - מחלת נפש לפי הגדרות ומושגים משפטיים".

בנסיבות אלה יש לקבוע לנאשם מתחם עונש המותאם למידת אשם פחותה, עקב מצבו הרפואי בשעת מעשה. אציע לחברי מתחם הנע בין 26 שנה לבין מאסר עולם בלתי קצוב, תוך קביעה כי מחצית המתחם מצויה מחוץ לטווח של מאסר עולם בלתי קצוב. משמע, בהעדר נסיבות אישיות מחמירות, כגון עבר מכביד, על העונש להיות בטווח הקצוב. כידוע, נוכח הוראות סעיף 311א לחוק העונשין, ענישה שאינה מאסר עולם בלתי קצוב לא תעלה על 30 שנות מאסר.

קביעת העונש בתוך המתחם:

59. הנאשם בן 59 שנה, ללא עבר פלילי. כפי הנראה, עד שחלה במחלת לב, היה אדם נורמטיבי לכל דבר ועניין. לא הובאה כל ראיה לעניין מצבו הרפואי העדכני של הנאשם. יש להניח שלאחר מחלת הלב החמורה, אין הוא חזק כבעבר, אך אין אינדיקציה לבעיה משמעותית היכולה לגרום לקושי מיוחד בעת מאסרו. לא הובאה כל ראיה לקושי פסיכיאטרי משמעותי עדכני, היכול להקשות על שהיית הנאשם בבית האסורים.

60. יש ליתן משקל לקולה לכך שהנאשם הודה בביצוע המעשים עצמם, ומיקד את המחלוקת ביריעה צרה - היריעה הפסיכיאטרית.

יחד עם זאת, הנאשם לא הודה בשום שלב באחריותו. יתרה מכך, למרות שאין מחלוקת כי מבחינה פיזית הוא רצח את המנוחה באכזריות קשה, הנאשם לא הביע כל חרטה או צער, לא קיבל על עצמו שום אחריות, ולא ביטא כל אמפתיה למנוחה, לסבלה ברגעי חייה האחרונים או לסבל של משפחתה. להפך, כמתואר לעיל, דבריו האחרונים של הנאשם נשמעו כניסיון להצדיק את מעשה הרצח, באמירת דברי דופי קשים על המנוחה.

61. אם כן, אין נסיבות מקלות חריגות וכבדות משקל, היכולות להצדיק עונש בתחתית מתחם העונש הראוי או קרוב לתחתית. מצד שני, אין נסיבות מחמירות מיוחדות, המצדיקות הטלת עונש בצדו העליון של מתחם העונש הראוי.

לפיכך אציע לחברי להטיל עונש מאסר בפועל שהוא פחות מאמצעו של המתחם, אך לא מתקרב לתחתיתו. 62. הנאשם גזל את חייה של המנוחה, ופגע במשפחתה, ולפיכך אציע להורות על פיצוי המשפחה בסכום שאינו נמוך. נוכח כל האמור, אציע לחברי להטיל על הנאשם את העונשים הבאים:

א. 29 שנות מאסר בפועל, בניכוי ימי המעצר בתיק זה.

ב. שנה מאסר על תנאי שלא יעבור כל עבירת אלימות פיזית מסוג פשע.

ג. פיצוי למשפחת המנוחה בסך 120,000 ₪, חציו לבת המנוחה וחציו לבן המנוחה. אלוני אינפלד, שופט

כב' סגן הנשיאה, השופט א' ואגו - אב"ד:

אני מסכים ומצטרף לתוצאה העונשית המוצעת בידי חברי השופט א. אינפלד, אשר משקללת ומאזנת באורח מיטבי את כל הצריך בעניינו.

אריאל ואגו, סגן נשיא
אב"ד
כב' השופט א' חזק:
אני מסכים.

אריאל חזק, שופט
אשר על כן, הוחלט לגזור דינו של הנאשם, כאמור בחוות דעתו של כב' השופט א' אינפלד.
זכות ערעור לבית המשפט העליון בתוך 45 יום.
ניתן היום, כ"ז חשוון תשפ"ה, 28 נובמבר 2024, בנוכחות הצדדים.

אריאל ואגו, סגן נשיא
אב"ד
אלון אינפלד, שופט
אריאל חזק, שופט